

Professor dr. Arne Bergsgård nevnte i «Verdens Gang» 18. januar de såkalte «likvideringer» under okkupasjonen og fremholdt «at det går sume ulykkelege menneske mellom oss som meiner dei har mist sine kjære med stor urett. Burde ikkje sume av desse sakene og bli prøvde?»

Etter frigjøringen har i enkelte tilfelle de etterlatte søkt å få de dreptes minne rensset ved rettslig undersøkelse, men Riksadvokaten forbød enhver slik undersøkelse ved rundskriv av 15. oktober 1945 om «etterforskning i visse særegne saker fra okkupasjonstiden»: «disse saker blir å henlegge av påtalemyndigheten så snart det ved politiets etterforskning er bragt på det rene at den handling som saken angår, er begått som et ledd i motstanden mot fienden og som følge herav i det foreliggende tilfelle må ansees som rettmessig».

I skrivelse av 16. mai 1947 til Riksadvokaten ga statsråd J. Chr. Hauge — i egenskap av tidligere sjef for Hjemmestyrkens sentralledelse — en redegjørelse hvorfra hitsettes:

«Det lå i sakens natur at beslutninger om eksekusjon måtte treffes i utpreget utenrettslige former. Hjemmestyrkens sentralledelse måtte i stillingsmedfør ta stilling til de fleste spørsmål om eksekusjon idet det var en stående regel at de lavere avdelinger ikke hadde myndighet til å foreta eksekusjon med mindre det var nødvendig å handle øyeblikkelig. (Jeg ønsker å gjøre oppmerksom på at enkelte tilfelle av eksekusjon er skjedd uten at de norske hjemmestykker i det hele tatt har vært engasjert.) Ansvaret for eksekusjonene ligger hos Hjemmestyrkens sentralledelse og ikke hos den enkelte gruppe eller hjemmestyrkemann.

Hjemmestyrkens sentralledelse ga aldri tillatelse til eksekusjon med mindre:

1. det forelå beviser for agentvirksomhet eller angiveri som måtte anses for å være sikre.
2. det var åpenbart fare for gjentagelse.
3. den fare som truet organisasjonene måtte ansees for å være betydelig og overhengende.
4. eksekusjonen ble ansett for å være det eneste mulige forsvarsmiddel. (Tilfangetagelse viste seg gjentatte ganger å være livsfarlig og ineffektiv).

Av nærliggende grunner ble dokumentene i eksekusjonssaker alltid tilintetgjort».

Dokumentene burde vært skjult på sikker måte så ansvarsspørsmålet kunne blitt forsvarlig prøvet etter frigjøringen.

I Danmark har Justisministeriet i flere (mer enn ti) tilfeller overfor de etterlevende med beklagelse erkjent at eksekusjonen skyldes en feiltagelse, — i minst ett tilfelle er det tilstått pensjon til de etterlatte.

Det ville være merkelig om det ikke har forekommet feiltagelser også i Norge.

Lensmann Horgen og hustru ble drept i juni 1944 ved at en håndgranat om natten ble kastet inn gjennom vinduet til soveværelset.

Hjemmefrontens ledelse advarte i et sirkulære til Norges lensmenn 18. juli 1944 mot å gripe inn mot motstandsbevegelsen. «Lensmenn som bryter denne parole må være forberedt på å møte den samme skjebne som politinspektør Lindvik og lensmann Horgen».

Hadde Hjemmefrontens ledelse gitt ordre til å drepe Horgen selv med fare for også å drepe hustruen?

Etter pålitelig opplysning ga Hauge ordre om «likvidering» av politisjef Martinsen 8. februar 1945.

Han burde forutsett at tyskerne ville ta repressallier, de lot henrette i alt visstnok 37 nordmenn.

De milorgmenn som fikk ordre om «likvideringer», mente seg bundet av lydighetsplikten. Ansvaret faller på ledelsen.

«Likvideringer» ble også foretatt av grupper som opererte på egen hånd, således Osvaldbanden. Asbjørn Sunde har skildret fremgangsmåten, — man ville her i Oslo drepe en formentlig angiver. Da han ved anledningen hadde en gjest, drepte man også ham («Menn i mørket» s. 122—123).

Ved et forsøk på ran i Eker sparebank nektet kasserer Holm å utlevere kassen, han ble skutt ned. Det skal ikke ha vært noe å utsette på hans nasjonale holdning. Har politiet undersøkt denne sak? Har hans etterlatte fått erstatning?

Etter frigjøringen trengte X om natten inn i en barakke for å få brennevin og skjøt to tyske krigsfanger. Ved kongelig resolusjon fikk han «betinget undlatelse av tiltale» etter innstilling av statsråd J. Chr. Hauge. Drap av vergeløse krigsfanger blir internasjonalt fordømt. Det ble tatt hensyn til hans forhold under krigen.

I norsk rettspleie har det nå vært brukt forskjellig mål på de samme handlinger etter forøvernes politiske standpunkt.

Etter min rettsfølelse har de dreptes etterlatte krav på å få saken rettslig undersøkt når de finner anklagen grunnløs, men Riksadvokatens ordre gjør dem vergeløse mot sladdereren.

Oslo, 18. januar 1952.